

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 51883-06-20

תיק חיצוני:

לפני כבוד השופט אשר קולה – אב"ד
כבוד השופט דני צרפתי
כבוד השופטת רננה גלפז מוקדי

המערערים

1. מ.א.
2. ס.א.
3. א.א.
4. ד.א.

ע"י ב"כ עו"ד ש. ג'בארין

נגד

המשיב

מ.א.

ע"י ב"כ עו"ד מ. ג'מאל

1

פסק דין

2

השופט אשר קולה – אב"ד ;

3

רקע עובדתי

4

1. ערעור לפנינו על פסק הדין של הערכאה קמא (כב' השופטת ר. גורביץ בתמ"ש 30459-03-16)

5

מיום 2.4.20.

6

2. פסה"ד קמא עוסק בשתי סוגיות, האחת מזונות הילדים והשנייה מזונות האישה.

7

3. שני בני הזוג שלפנינו, נמנים על העדה המוסלמית, נישאו ביום 11.4.09 ולהם שלושה ילדים,

8

האחת, ילידת 21.8.11 ותאומים ילידי 7.11.14 (להלן בהתאמה "הקטינה", "התאומים"

9

ו"הקטינים").

10

4. ביום 15.3.16 הוגש כתב תביעה למזונות אישה וילדים וזאת במסגרת תמ"ש 30459-03-16

11

וביום 7.5.17 הוגש במסגרת תמ"ש 39898-04-17, כתב תביעה למזונות אישה בלבד.

12

5. בין לבין, הגיעו הצדדים לכלל הסדר ביניים שקיבל תוקף של פסק דין ולפיו ישא המשיב

13

שלפנינו במזונות ילדים בסך של 4,500 ₪, החל מיום 13.3.15. לעניין מזונות האישה,

14

המערערת כאן, הוחלט שאלו יוכרעו בהמשך ההליך.

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 51883-06-20

תיק חיצוני:

6. עוד עולה מהעובדות שלפנינו, כי בעקבות ניסיון שנעשה לשלום בית, חזרה המערערת לבית המגורים המשותף ביום 15.7.16 ועזבה אותו שוב על רקע של אלימות מצד המשיב כלפיה, ביום 29.12.16.
7. הוגשה בקשה לביטולו של פסק הדין שניתן כאמור, במסגרת הסכמת הצדדים, וביום 30.6.17 נקבע על ידי השופטת קמא כממצא עובדתי שאין לגביו מחלוקת, כי החל מ-1/17, הצדדים אינם מתגוררים תחת קורת גג אחת.
8. בדיון שהתקיים לאחר מכן וביום 19.7.17, בוטל פסק הדין ונקבע כך:
- "אין חולק כי הצדדים התגוררו יחד החל מיום 15.7.16 ועד ליום 29.12.16. לא הוכח בפני כי המבקש לא נשא בהוצאות התא המשפחתי, שני הצדדים המשיכו להפקיד את משכורתם לחשבון המשותף ונשאו בעול גידול הקטינים ולפיכך אני פוסקת, כי בגין תקופה זו לא ישולמו מזונות אישה וילדים".**
- עוד נקבע כי:
- "מעצם העובדה שהוגש כתב אישום כנגד המבקש, לאור הודעתו (כך במקור – א"ק) בעובדות כתב האישום המתוקן, אני קובעת כי האישה הרימה את נטל ההוכחה המוטל עליה לפסיקת מזונותיה הזמניים".**
- כמו כן נקבעו מזונות זמניים כדלהלן:
- "..לקטינים בסך של 3,000 ₪ ומזונותיה הזמניים של האישה בסך של 1,000 ₪. ציינתי כי תחילת תשלום מזונותיה של האישה החל מחודש יולי 2017. באשר לחוב עבר מינואר ועד יוני 2017 וכן ממרץ עד 15.7.16 אתן את הדעת במסגרת פסק הדין ככל והאישה תעמוד על זכאותה לקבל סכומים אלו".**
9. ביום 28.3.19 חתמו הצדדים על הסכם גירושין, ולפיו סוכם על סידור הגירושין, וכן סוכם שהמשיב כאן ישלם למערערת את המוהר הנדחה הרשום בכתובה.
10. נכון למועד מתן פסק הדין קמא, הצדדים טרם התגרשו. בדיון שנערך לפנינו, נמצאנו למדים, כי מועד הגירושין היה ב-6/20.

פסק הדין קמא

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 51883-06-20

תיק חיצוני:

11. לאחר שסקר את טענות הצדדים, קבע ביהמ"ש קמא באשר למזונות האישה, כי זו אינה זכאית למזונות.
- כב' השופטת קמא קבעה, שעקרונית זכאית המערערת למזונות, שכן עזיבתה את הדירה המשותפת הייתה מוצדקת מאחר והמשיב תקף אותה ואף הוגש נגדו כתב אישום שהוא הודה בו.
12. חרף הקביעה העקרונית ולפיה, הבעל (המשיב) חייב במקרה כזה במזונות האישה (המערערת), סבר בית המשפט קמא, כי לאור המשכורת הגבוהה של המערערת (14,000 ₪) ובהשוואה למשכורתו של המשיב (14,390 ₪) אין הבעל חייב כלל במזונות אשתו.
13. כב' השופטת קמא הייתה ערה לדין המוסלמי ולפסיקה הרווחת בבתי המשפט לענייני משפחה (בעיקר הפנתה היא לפסק דינו של כב' השופט מ. שדאפנה בתמ"ש 38928-08-15) ולפיה, על פי הדין השרעי, חיוב הבעל במזונות אשתו הינו גם כאשר מדובר באישה אמידה, עובדת ושיש לה הכנסה קבועה.
- עם זאת, סמכה השופטת קמא ידיה, על פסיקתה של כב' השופטת ג'מילה ג'בארין כליפה בתמ"ש 37345-12-15 ולפיה, ואני מצטט:
- "יש לפרש את החיובים על פי הדין האישי המוסלמי באספקלריה רחבה של כללי הדין הכללי ובתוך זה חוק יסוד "כבוד האדם וחירותו", ערכי החירות, השוויון והצדק, וכללי תום הלב וכי פרשנות ראויה להוראות הסעיפים הנ"ל ולתכליתם במכלול אחד, מאפשרת התחשבות בהכנסות אישה מוסלמית ממעשי ידה על פי הדין האישי המוסלמי בעת פסיקת מזונותיה..."
- פרשנות המאפשרת התחשבות בהכנסת האישה, הולמת ומתיישבת עם הוראת הדין המהותי המחייבת את הבעל לזון את אשתו כל עוד שהיא מרותקת לבית ריתוק מלא ומקיימת חובת "אלחתיבאס" ומטפלת בתא המשפחתי ובילדים, וכן מתיישבת והולמת "התא המשפחתי המודרני" של היום, שכאשר האישה יוצאת לעבוד מחוץ לביתה ואינה עוד מרותקת באופן מוחלט לטיפול בבית ובילדים, הרי יש להתחשב בהכנסותיה לצורך סיפוק מזונותיה".
- ... כאשר בין בני זוג קשר נישואין "מלאכותי" בלבד ואינם מנהלים חיי זוגיות ושותפות ביניהם ככל בני זוג נשואים אחרים, והם חיים בפועל בנפרד זה מזו, כאשר כל אחד ממשיך בדרכו בשלו, מתערער הבסיס לחיוב במזונות, מצטמצם או מתבטל, לפי נסיבותיו של כל מקרה לגופו".

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 51883-06-20

תיק חיצוני:

14. כב' השופטת קמא, ציינה את טענת המשיב, ולפיה אשתו, המערערת לא משתתפת בהחזר החובות המשותפים ואולם, לא קבעה ממצא עובדתי לגבי טענה זו.
15. עוד נדרשה כב' השופטת קמא לטענת המשיב, כי שילם בעבר מספר מועט של תשלומים בגין מזונות האישה, ואולם, אין פירוט בכמה תשלומים מדובר.
16. לעניין מזונות הילדים, קבעה כב' השופטת קמא, כי בגין הקטינה יישא המשיב בתשלום מזונות של 1,100 ₪ ובגין התאומים סך של 1,350 ₪ לכל אחד מהם, ובסך הכל 3,800 ₪, כולל מדור.
- עוד קבעה כב' השופטת קמא, כי האב ישא במחצית הוצאות ואגרות חינוך רגילות, לרבות :
- "אגרות חינוך, מעון, צהרון, סל תרבות, תלבושת אחידה, ציוד בית ספר, רכישת פריים, טיולים, אבחונים, שיעורים פרטיים. שיעורי עזר ואבחונים בהתאם להסכמת הצדדים ובהעדר הסכמה ככל שיידרש לקטינים בהמלצת גורם מקצועי ו/או פדגוגי מוסמך.
- ...מחצית הוצאות בריאות חריגות של הקטינים אשר אינן מכוסות על ידי חוק בריאות ממלכתי (טיפול שנייני, משקפיים וטיפולים רגשי ופסיכולוגיים), בכפוף לתיאום בין הצדדים ובהעדר הסכמה, על פי המלצת רופא המשפחה או הגורם המטפל, והכול על פי קבלות.
- מחצית הוצאות חוג אחד לכל קטין, כאשר עלות החוג לא תעלה על הסך של 200 ₪ לחודש"
17. בנימוקיה לקביעת מזונות הילדים, קבעה כב' השופטת קמא, כי ההלכה בבע"מ 919/15 לא חלה על בני זוג מוסלמים ואולם עקרונית חלים.
- עוד בחנה כב' השופטת קמא את זמני השהות אצל כל אחד מן ההורים וקבעה, כי עיקר הנטל הינו על האם (המערערת) ואולם גם האב (המשיב) משתתף בנטל החזקת הילדים.
18. על בסיס קביעת הצרכים ההכרחיים המקובלים, הגיעה כב' השופטת קמא למסקנה ולפיה, צרכיהם של הקטינים, כולל מדור, מגיעים לסך של 4,900 ₪ לחודש (לא כולל הוצאות חינוך והוצאות חריגות כמפורט לעיל) ואולם, על פי יישום עקרונות בע"מ 919/15, העמידה את סכום המזונות והמדור על סך של 3,800 ₪ וכמפורט לעיל.

הטענות בערעור

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 51883-06-20

תיק חיצוני:

19. המערערת טוענת, כי שגה ביהמ"ש קמא בשני רכיבי פסק הדין. 1
20. לטענתה, על פי ההלכה המוסלמית, חובת הבעל לשאת במזונות אשתו עד מועד הגירושין, 2
הינה מוחלטת, ואין כלל נפקות לגובה הכנסתה של האישה. 3
- עוד לטענתה, שעה שנקבע, כי עזיבת האישה את הדירה, הינה מוצדקת, שוב אין שיקול 4
דעת לביהמ"ש לקבוע שאין חיוב במזונות ויש לחייב את המשיב, במזונות בגין כל התקופה 5
שמיום 1/17 ועד ליום הגירושין. 6
- בהליך קמא העמידה המערערת את תביעתה למזונות על סך של 2,700 ₪ לחודש (כולל 7
מדור בסך 500 ₪). 8
21. עוד טוען ב"כ המערערת לעניין זה, כי בהחלטת הביניים קבע בית המשפט קמא, חיוב בסך 9
של 1,000 ₪ בגין מזונות האישה, ובפסק הדין, ללא שהיה כל שינוי נסיבות, קבע 10
שהמערערת אינה זכאית למזונות. 11
22. אשר למזונות הקטינים, טוענת המערערת, כי אלו נמוכים במידה ניכרת מאלו הנקבעים 12
דרך כלל, הן בבתי משפט לענייני משפחה, והן בבתי הדין השרעיים. 13
- עוד נטען לעניין זה, כי גם החיוב בגין דמי המדור הינו נמוך שכן המערערת הציגה לבית 14
המשפט קמא חוזה שכירות על סך של 1,700 ₪ לחודש. 15
23. עוד מפנה ב"כ המערערת לכך כי בפסק דין קודם נקבע שיעור המזונות בסך של 4,500 ₪, 16
ואולם סכום זה הופחת ללא שהיה כל שינוי בנסיבות. 17
24. עוד טוען ב"כ המערערת, כי ההלכה שנקבע בבע"מ 919/15 לא חלה על ילדים מוסלמים וכי 18
בית המשפט קמא סתר עצמו עת שקבע תחילה שאכן ההלכה שנקבעה בבע"מ הנ"ל לא 19
חלה, אולם מאידך בסייפא לפסק דינו קבע שהוא מיישם את עקרונות הבע"מ. 20

21

22

23

24

דיון והכרעה

25. לאחר שנתתי דעתי לטענות הצדדים, סבורני וכך גם אמליץ לחבריי, כי יש לדחות את 25
הערעור בכל הנוגע למזונות הילדים ואילו את הערעור בכל הקשור למזונות האישה, יש 26

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 51883-06-20

תיק חיצוני:

- 1 לקבל באופן עקרוני, ולהשיב את הדיון לבית המשפט קמא אשר ישלים את הדיון בסוגייה
2 זו ועל פי הפירוט להלן.
- 3 26. אשר למזונות הילדים, הרי שדינו של רכיב זה בערעור להידחות, ואפילו במסגרתו של סעיף
4 460(ב) לתקנות סדר הדין האזרחי התשמ"ד – 1984.
- 5 לא נפלה כל טעות עובדתית בממצאיו של בית המשפט קמא ואף לא נפלה כל טעות שבדין.
- 6 27. עם זאת, ועל מנת להפיס דעתם של המערערת ובא כוחה, אתייחס בשורות ספורות גם
7 לעיקר טיעוני המערערים בסוגיה זו וכדלהלן.
- 8 28. אכן, בע"מ 919/15 לא חל על בני זוג מוסלמים ועל כך אין מחלוקת.
- 9 אולם, אין מניעה לטעמי ליישם את אחד העקרונות שנקבעו בבע"מ הנ"ל (ולמעשה עוד
10 קודם לכן) ולפיו יש להתחשב בקביעת שיעור המזונות בשהות שבה שוהים הילדים אצל כל
11 אחד מבני הזוג, שהרי ברור הוא שבזמן שהיית הילדים אצל אביהם, נושא הוא בפועל
12 בחלק מהוצאותיהם.
- 13 29. כבי' השופטת קמא בדקה ומצאה, כי המשיב נושא בנטל החזקת הילדים, וכי הוא משתתף
14 בפועל בהוצאותיהם. בית המשפט קמא העריך השתתפות זו ב-20%, ובקביעה זו אין בידינו
15 להתערב.
- 16 30. יוער ויודגש, בית המשפט קמא, העמיד צורכי הקטינים על סך של 4,900 ₪ לחודש (כולל
17 מדור וללא השתתפות במחצית מכלל ההוצאות החריגות כפי שפורטו לעיל), דהיינו
18 ברכיבים אלו, פסק בית המשפט קמא סכום של כ-1,650 ₪ לכל קטין סכום זה הינו סביר
19 ומקובל הן בהתאם לנהוג בבתי המשפט למשפחה והן בהתאם לנהוג בבתי-הדין השרעיים,
20 וגם בכך אין בידינו להתערב.
- 21 31. שונה הדבר לעניין מזונות האישה.
- 22 ההלכה המוסלמית כפי שנסקרה על ידי בית המשפט קמא עצמו, הינה ברורה וחד משמעית
23 לאמור, בעל חייב במזונות אשתו, באופן מוחלט וללא כל קשר להכנסתה (כמובן בהתקיים
24 התנאי הקובע ולפיו האישה עזבה את הבית מנסיבות מוצדקות).
- 25 אלא, שביהמ"ש קמא בחר לסטות מהלכה מושרשת זו, תוך שהסתמך על פס"ד אחר שניתן
26 בבית המשפט לענייני משפחה (תמ"ש 37345-10-15), אשר בחר לסטות מההלכה המקובלת.
- 27 בכל הכבוד הראוי, לא מצאתי תימוכין לפסיקה זו. מה גם שבעניין תמ"ש 37345-12-15
28 הנ"ל דובר היה באשה שנפרדה מבעלה ואולם לא הייתה מוכנה להסדיר את הגירושין.

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 51883-06-20

תיק חיצוני:

1 במקרה שכזה. אך ברור הוא, שעקב החלת עיקרון תום הלב, לא זכאית אותה אישה
2 למזונות.

3 עוד אציין, כי כב' השופטת ג'בארין הסתמכה בין השאר על פסק דינה של כב' השופטת
4 שטמר בעמ"ש 18762-04-12 ולפיו, כך לקביעת השופטת ג'בארין, קבעה השופטת שטמר כי
5 :

6 **"פרשנות זו מתיישבת עם הלך הרוח בפסיקה לפיו במקרים מסוימים בהן התוצאה של**
7 **החלת הדין האישי אינן מתיישבות עם עקרונות המשפט הישראלי, יש לנסות ולהתאים**
8 **את הוראות הדין האישי באופן בו לא תהיה סתירה בין שני הדינים"**

9 אלא, ששם מדובר היה באישה קתולית-יוונית, שאצלה הדין שונה מהדין החל על אישה
10 מוסלמית, ושם ניתן היה לפרש את הוראות סעיפי חוק האישות הקתולית, כך שאכן
11 יתיישבו עם עקרונות המשפט הישראלי, ומשכך בחרה לפרש שם את הוראות הדין האישי,
12 כפטרות את הבעל במקרה שאשתו משתכרת.

13 לעומת זאת, הוראות הדין השרעי החל במקרה שלפנינו, הינן ברורות וחד משמעיות ולפיהן
14 זכות האשה למזונות מבעלה הינה אבסולוטית, ללא כל קשר להכנסתה.

15 משכך, כאמור הן כב' השופטת קמא והן כב' השופטת ג'בארין, אינן חולקות על קביעה זו
16 ובכל הכבוד לעקרונות כלליים, או לקידמה ולשוויון, הרי שלא די באלה, כדי לבטל את
17 הוראות הדין האישי החל, שהוא הדין המוסלמי.

18 במאמר מוסגר אעיר, כי סופו של דבר בבע"מ 919/15 הנ"ל (אמנם לגבי מזונות ילדים) לא
19 סטה בית המשפט העליון מהוראות הדין העברי, אלא הסתמך דווקא על התמורות שחלו
20 בהחלטות הרבנות הראשית לישראל לגבי החלת חיוב מזונות הילדים על הבעל ועל האישה.

21 32. יוער עוד, כי ב"כ המשיב בסיכומיו, טען כי הגם שהמערערת זכאית למזונות, הרי שזכות זו,
22 פקעה במועד החתימה על הסכם הגירושין, בחודש 3/19, אלא שב"כ המשיב, לא הסביר
23 מדוע פוקעת זכות זו במועד חתימת ההסכם ולא במועד הגירושין בפועל.

24 33. עוד טען ב"כ המשיב, כי בחתימתה על הסכם הגירושין, ויתרה המערערת על מזונותיה עד
25 מועד זה. גם לטענה זו לא נמצא תימוכין בפסק הדין קמא, ומכל מקום בית המשפט קמא
26 לא הסתמך על קביעה זו.

27 34. עוד טוען ב"כ המשיב, כי המשיב מוגדר כ"עניי", שכן הוא משלם 50% מחובותיהם
28 המשותפים של בני הזוג, וסך הוצאותיו, מגיע לסכום של 15,163 ₪, סכום הגבוה מהכנסתו,
29 ולפיכך בהיותו עני, פטור הוא מתשלום מזונות האישה, כך על פי הדין המוסלמי החל.

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 51883-06-20

תיק חיצוני:

35. באותו עניין, טען ב"כ המשיב, כי שעה שהוא נושא בחלק של המערערת בחובות המשותפים, הרי שמילא יש לראות בזה כתשלום מזונותיה, או למצער, מתן פטור או זכות קיזוז מתשלום מזונותיה.
- אלא, שגם עניין זה לא נבחן על ידי בית המשפט קמא, לא נקבע לגביו כל ממצא, מה גם שבכל מקרה, תשלום החובות המשותפים הנטען, הינו עניין שיש לדון בו במסגרת איזון המשאבים.
36. התוצאה מן האמור הינה, כי יש לבטל את קביעת בית המשפט קמא, ולפיה, עקב עקרונות של צדק ו"החלת שוויון ותום לב בין בני זוג ובשים לב לתמורות חברתיות והכלכליות בחלוקת התפקידים שחלו במשפחה המודרנית", יש לפטור את המשיב מתשלום מזונות האישה.
37. אין באמור כדי לקבוע, שאכן סופו של יום אכן יחויב המשיב במזונות האישה, ובאותו סכום, אולם הקביעה העקרונית צריכה להיות, למיטב הבנתי, שבעל מוסלמי חייב במזונות אשתו המוסלמית, ללא כל קשר לגובה הכנסתה.
- יכול, שצודק המשיב בטענותיו, כי הוא "עניי" ולכן יש לפטור אותו מתשלום מזונות האישה. יכול שצודק הוא, שיש להתחשב בעובדה שהוא הנושא בחובות המשותפים כדי לפטור אותו ממזונות האישה.
- יכול גם, שצודק הוא שבעצם החתימה על הסכם הגירושין, יש לפטור אותו מתשלום מזונות, הן עד לאותו מועד והן מאותו מועד.
- אלא שכל הנקודות דלעיל, לא בוררו בפסק הדין קמא.
38. אשר על כן, אמליץ לחבריי לדחות כאמור את הערעור לעניין גובה מזונות הילדים, ולהחזיר את הדיון לבית המשפט קמא, בכל הקשור לחיוב מזונות האישה.
- בית המשפט קמא, מונחה לפעול על פי העיקרון ולפיו, אין מקום כלל להתחשב בהכנסת האישה לעצם החיוב העקרוני של הבעל במזונות אשתו.
- עם זאת בית המשפט קמא כחוכמתו, ישלים הבירור בנקודות הבאות:
- א. מהו גובה החיוב הראוי במזונות האשה.
- ב. האם יש לראות בחתימת הסכם הגירושין, משום ויתור על מזונות העבר.

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 51883-06-20

תיק חיצוני:

- 1 ג. האם ממועד חתימת הסכם הגירושין, אין מקום לחייב עבור מזונות האשה, עד
2 למועד הגירושין ביניהם.
- 3 ד. עבור כמה חודשים, זכאית האשה למזונות, ובתוך זה להתחשב כמובן בתשלומים
4 אשר שילם המשיב בעבר עבור מזונות המערערת.
- 5 ה. האם בנסיבות המקרה דנן, ניתן להגדיר את הבעל כ"עני" הפטור לחלוטין ממזונות
6 האשה.
- 7 ו. האם יש לראות בנשיאת הבעל בחובות המשותפים (וככל שאכן כך הוא) משום פטור
8 מתשלום מזונות, או שמא יש לדחות בירור זה למועד איזון המשאבים.
- 9 כאמור, בית המשפט קמא יפעל כחוכמתו, וישלים בירור זה בין מתוך מה שכבר
10 הוצג בפניו, ללא צורך בשמיעה חוזרת של הצדדים, ובין בכל דרך אחרת, והכל כראות
11 עיניו.
- 12
- 13 39. בשים לב לתוצאה אליה הגעתי, אמליץ לחבריי שלא לחייב בהוצאות.

אשר קולה, שופט
[אב"ד]

14
15
16
17
18

השופט דני צרפתי;

אני מסכים.

דני צרפתי, שופט

19
20
21
22

השופטת רננה גלפז;

אני מסכימה.

בית המשפט המחוזי בנצרת בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

עמ"ש 51883-06-20

תיק חיצוני:

1

2

3

4

רננה גלפז מוקדי, שופטת

5

6

סוף דבר אפוא, הוחלט פה אחד כמפורט בסעיף 38 לחוות דעתו של אב בית הדין.

7

אין צו להוצאות.

8

ניתן היום, ו' כסלו תשפ"א, 22 נובמבר 2020, בהעדר הצדדים.

רננה גלפז מוקדי, שופטת

דני צרפתי, שופט

אשר קולה, שופט

9